

Standpunt Regering Rechtsherstel na Tweede Wereldoorlog

RVD, 21 maart 2000

Archief Philip Staal

In het rechtsherstel na de Tweede Wereldoorlog is teveel formalisme, bureaucratie en vooral kilte geweest. De verantwoordelijkheid bij de uitvoering van het beleid en de toepassing van de wetgeving is niet altijd op de juiste manier genomen. Er zijn fouten en tekortkomingen geconstateerd die onder ogen moeten worden gezien. Tot deze conclusie komt de regering in een brief aan de Tweede Kamer na zorgvuldige bestudering van de rapporten Tegoeden Tweede Wereldoorlog (van de commissies -Van Kemenade, -Scholten, -Kordes en -Van Galen). De regering spreekt daarvoor haar oprechte spijt en verontschuldigen uit naar degenen die toen hebben geleden, zonder overigens verkeerde bedoelingen te veronderstellen bij degenen die destijds verantwoordelijkheid hebben gedragen. Teneinde finaal recht te doen aan de kritiek op de bejegening van de betrokken vervolgingslachtoffers in het rechtsherstel en de gevolgen die dat heeft gehad voor hun verdere bestaan stelt de regering in totaal 680 miljoen gulden beschikbaar. Met vertegenwoordigende organisaties van de betrokken vervolgingslachtoffers heeft de regering inmiddels gesproken over de conclusies die het uit de rapporten heeft getrokken.

De afgelopen jaren is de aandacht gegroeid voor het grote leed dat vervolgingslachtoffers tijdens en na de Tweede Wereldoorlog is aangedaan. Lange tijd is daarvoor binnen de Nederlandse samenleving weinig begrip getoond. Vervolgingslachtoffers hebben te zeer alleen hun verdriet moeten dragen. Terugkijkend op de jaren na de Tweede Wereldoorlog met de inzichten en ogen van nu erkent de regering dat velen in de Nederlandse samenleving, zij die beleidsverantwoordelijkheid droegen niet uitgezonderd, daar lange tijd niet voldoende aandacht voor hebben gehad. Naast het leed zijn er de roof en recuperatie van bezittingen. Eind 1997 is in Londen een regeringsconferentie gewijd aan het nazi-goud. Daarmee is de aandacht verschoven naar de tegoeden Tweede Wereldoorlog. Naar aanleiding daarvan heeft de Nederlandse regering enkele commissies ingesteld, die in de afgelopen maanden hun bevindingen aan de regering hebben voorgelegd.

Naar de mening van de regering hebben de rapporten veel inzichtelijk gemaakt over de houding van de Nederlandse samenleving als geheel, het lot van specifieke groepen van vervolgingslachtoffers en de rol van de Nederlandse regering in de periode na de Tweede Wereldoorlog. Tevens hebben zij aanleiding gegeven tot een maatschappelijk debat over het handelen van destijds en over de vraag wat er nu zou moeten worden gedaan. De rapporten maken duidelijk dat naar vermogen is getracht ieder zoveel mogelijk in zijn of haar rechten te herstellen. Dat is ook, aldus de regering, in redelijke mate gelukt. Er is geen aanleiding het rechtsherstel over te doen. Desalniettemin worden de gehanteerde procedures als formalistisch, bureaucratisch en zelfs kil ervaren. Op een enkel punt zijn ze zelfs in strijd met de toen geldende regelgeving geweest.

De regering meent dat het boek over dit verleden nooit gesloten mag worden. Regering en samenleving moeten zich daarvan bewust blijven. Aanspraken van individuele rechthebbenden of hun nabestaanden, die voortvloeien uit het rechtsherstel, zullen niet verjaren. Daarnaast hebben de commissies de regering geadviseerd als blijk van erkenning van het thans als onbillijk of onrechtvaardig ervaren overheidshandelen een bedrag beschikbaar te stellen aan de betrokken groepen van vervolgingslachtoffers. De regering aanvaardt dit advies, maar gaat ten aanzien van de omvang van het bedrag en de motivering een stap verder. Zij wil uitdrukkelijk finaal recht doen aan de

kritiek op de bejegening van de vervolgingslachtoffers in het rechtsherstel en de gevolgen die dit heeft gehad voor hun verdere bestaan.

De verschillende commissies hebben onderstreept, dat tegoeden die niet aan de oorspronkelijke rechthebbenden of hun erfgenamen konden worden teruggegeven langs wettelijke weg aan de Staat zijn vervallen. De regering heeft echter begrip voor de gevoelens in de joodse gemeenschap, dat zij de morele erfgenaam vormt van de holocaust-slachtoffers. Met het ter beschikking stellen van een bedrag van 400 miljoen gulden wil de regering de erkenning van de morele aanspraken tot uitdrukking brengen. Het gaat daarbij zowel om bedragen die rechtmatig en wettelijk aan de Staat zijn vervallen als om beslissingen van de regering waarop nu anders wordt teruggekeken. Daarbij valt te denken aan de kosten van de kampen Westerbork en Vught. Begrijpelijkerwijs, zegt de regering, wordt dat door de joodse gemeenschap als zeer gevoelig ervaren.

Van het beschikbare bedrag zal 50 miljoen gulden aan projecten in het buitenland worden besteed. Het CJO staat er borg voor dat er tientallen miljoenen voor collectieve joodse doelen in Nederland beschikbaar worden gesteld. De uitvoering van de afspraken vindt in een publiekrechtelijk kader plaats.

De Sinti en Roma hebben na de Tweede Wereldoorlog vrijwel geen bezittingen terug gekregen. Omdat de beroving ook niet goed is gedocumenteerd, zijn zij grotendeels buiten het rechtsherstel gebleven. Bovendien zijn zij in de samenleving met grote kilte bejegend. De regering stelt hen om deze redenen een bedrag beschikbaar van 30 miljoen gulden. De vertegenwoordigende organisaties zullen met een voorstel komen voor de besteding van de gelden. De uitvoering ervan zal eveneens in een publiekrechtelijk kader plaatshebben.

De tekortkomingen in het Indisch rechtsherstel zijn verzaamd door de samenhang met diverse andere problemen waarmee de vervolgingslachtoffers zich na de Japanse bezetting zijn geconfronteerd. Met name de vijandig geworden bejegening door Indonesiërs die naar onafhankelijkheid streven en de grenzen die de ontwikkelingen in de periode tot aan de soevereiniteitsoverdracht hebben gesteld aan het rechtsherstel, moeten als zodanig worden genoemd. De regering vindt in dit verband een gebaar op zijn plaats dat weliswaar de grenzen van de designaleerde tekortkomingen overstijgt, maar tegemoet komt aan de bijzondere omstandigheden waarbinnen het rechtsherstel heeft plaatsgehad. Aan de Indische gemeenschap wordt om deze redenen 250 miljoen gulden beschikbaar gesteld. Op dit moment worden door de vertegenwoordigende organisaties projectvoorstellen voorbereid die liggen in de sfeer van herdenking, educatie, maatschappelijke zorg, welzijn, wetenschap en cultuur. Ook hier zal de uitvoering plaatshebben binnen een publiekrechtelijk kader. Daarnaast werkt de regering mee aan een inventariserend onderzoek naar de haalbaarheid van onderzoek ten behoeve van het in behandeling nemen van individuele claims.

Ten aanzien van andere groepen van vervolgingslachtoffers zal de regering nagaan of nadere geschiedschrijving mogelijk is.

De volledige tekst van de brief van de regering aan de Tweede Kamer is te lezen op www.minfin.nl.